

відносини між богом і людиною, індивідом і групою, громадянином і державою, батьками і дітьми, чоловіком і дружиною, мають різні уявлення щодо співвідносної значимості прав і обов'язків, свободи і примушення, рівності та ієрархії. Ці відмінності складаються століттями. Вони не зникнуть у найближчому майбутньому. Звичайно, відмінності не обов'язково зумовлюють конфлікт, а конфлікт – насилля. Проте протягом століть найбільш тривалі і кровопролитні конфлікти породжувались саме відмінностями між цивілізаціями.

По-друге, світ стає більш тісним. Взаємодія між народами різних цивілізацій посилюється. Це призводить до росту цивілізаційного самоусвідомлення, до поглиблення розуміння відмінностей між цивілізаціями і спільнотами в рамках цивілізації. Наприклад, північноафриканська імміграція у Францію викликала у французів вороже відношення, і в той же час укріпила доброзичливість до інших іммігрантів (католикам і європейцям з Польщі).

По-третє, процеси економічної модернізації і соціальних змін у всьому світі розмивають традиційну ідентифікацію людей з містом проживання, одночасно послаблюється і роль нації-держави як джерела ідентифікації. Утворені в результаті лакуни головним чином заповнюються релігією, нерідко в формі фундаменталістських рухів. Подібні рухи склалися не лише в ісламі, але й у західному християнстві, іудаїзмі, буддизмі, індуїзмі. В більшості країн і конфесій фундаменталістські рухи підтримують освічені молоді люди, висококваліфіковані спеціалісти з середніх класів, особи вільних професій, бізнесмени.

По-четверте, ріст цивілізаційного самоусвідомлення диктується роздвоєнням ролі Заходу. З одного боку, Захід знаходиться на вершині своєї могутності, а з іншого – серед незахідних цивілізацій відбувається повернення до власних коренів, інтенсивний процес девестернізації.

По-п'яте, культурні особливості і відмінності менш піддані змінам, ніж економічні і політичні, і внаслідок цього їх складніше вирішити чи звести до компромісу.

І, нарешті, посилюється економічний регіоналізм. Частка внутрішньорегіонального торговельного обороту по всім регіонам зросла. З одного боку, успіх економічного регіоналізму укріплює усвідомлення належності до однієї цивілізації. А з іншого – економічний регіоналізм може бути успішним, лише якщо він корениться в спільноті цивілізації.

**Т. Лисюк, студентка**

## **ЗАСАДИ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ КРАЇН ПЕРЕХІДНОЇ ЕКОНОМІКИ**

Більшість країн трансформаційного типу (серед них і Україна) декларували прагнення лібералізувати зовнішньоторговельну діяльність та інтегруватися у міжнародний торговельно-економічний простір на правах членів СОТ з тим, щоб сприяти підвищенню конкурентоспроможності власних товаровиробників і збільшенню їхнього експортного потенціалу. Вибір цих

країн на користь приєднання до СОТ є виправданим з тієї точки зору, що у перспективі він має забезпечити відповідні зміни внутрішнього інституційного середовища, сприяти розширенню експортних можливостей і стати ключовим етапом процесу їхньої інтеграції у міжнародне економічне співтовариство. Проте очікування країн - претендентів на членство в головній координуючій структурі світової торгівлі мають співставлятися з адекватною оцінкою реальних передумов і ступеня їхньої готовності до цього кроку. Необхідна аналітична оцінка відповідності вимогам, що висувуються до потенційних членів СОТ, а також перспектив їхнього післяінтеграційного функціонування надається у щорічних публікаціях-звітах СОТ.

Так, якщо раніше регулюючі норми ГАТТ у повному обсязі розповсюджувались практично тільки в країнах з розвинутою ринковою економікою, то тепер в сферу їх безпосереднього системного впливу потрапила не тільки значна кількість країн, що розвиваються, але й держав з перехідною економікою. Більше того, внаслідок універсалізації ГАТТ об'єктивно виникла нова ситуація, коли залишатись поза межами міжнародних норм ГАТТ/СОТ стало стратегічно не вигідним для будь-якої країни, яка розраховує на тісну інтеграцію в міжнародні економічні структури та повне використання переваг міжнародного поділу праці.

З іншого боку, почалося поширення процесу лібералізації торгівлі та міжнародних регулюючих норм на ті сфери, які раніше були прерогативою виключно національного або регіонального (у випадку ЄС) регулювання. Мова йде про регулювання ринків сільськогосподарської продукції, текстильних виробів і готового одягу, ринки послуг, іноземні інвестиції, питання інтелектуальної власності, проблеми, пов'язані з технічними бар'єрами у торгівлі, які раніше переважно випадали з цієї системи. Таким чином міжнародна торговельна система переростає у комплексну систему лібералізації та регулювання міжнародних економічних відносин в цілому.

Наші найближчі сусіди — Польща, Румунія, Болгарія, країни Балтії та інші — є членами СОТ. І ми можемо на їхньому прикладі побачити і переваги, і недоліки участі в цій організації. Так, Польщу зазвичай наводять як приклад, оскільки ця країна за своїм геополітичним становищем схожа на Україну. Вона мала фактично такі самі пострадянські стартові умови, майже таку ж площу і кількість населення, місце розташування на континенті. Польща вступила до СОТ десять років тому. Через два роки після цього ВВП країни збільшився в півтора разу. Рівень прямих іноземних інвестицій зріс із чотирьох мільярдів доларів 1996 року до дев'яти з половиною мільярдів 2000-го. Така ж картина спостерігається і в інших східноєвропейських країнах.

Цьому є кілька об'єктивних причин. Насамперед членство в СОТ не просто відкриває для країни нові ринки збуту, а й створює цілком нові умови роботи на ринках звичних. Правила Світової організації торгівлі пропонують країнам-учасникам однаково ставитися до всіх товарів, незалежно від країни походження. Будь-які преференції або квоти для країн або конкретних виробників у рамках СОТ можливі тільки після досягнення консенсусу між усіма зацікавленими сторонами під час переговорів. Так, після вступу України

до цієї організації очікується зменшення або зняття квот на поставки українського металу в країни ЄС, що приводить українських металургів до лав прибічників вступу нашої країни до цього престижного міжнародного клубу. Крім цього, членство в ньому надає країні безліч ефективних важелів захисту своїх товаровиробників — антидемпінгових розслідувань, гарантій проти торгової дискримінації та інших, що має дати вітчизняному виробнику впевненість у завтрашньому дні. Все це допоможе не тільки експортерам, а й тим підприємствам, які закупають за кордоном якісні товари і сировину.

Членство в СОТ не зводиться лише до торгових квот. Основна умова вступу до СОТ — приведення внутрішнього законодавства у відповідність до стандартів організації. Стандарти ці відпрацьовані десятиліттями і постійно удосконалюються. Активізація міжнародної торгівлі й інвестицій приведе і до підвищення активності на внутрішньому ринку, збільшення кількості підприємств, робочих місць, податкових надходжень до скарбниці. Саме так відбувалося в тій-таки Польщі чи Болгарії.

Очевидною перевагою участі країн трансформаційного типу у СОТ є поліпшення можливості попередження заявок щодо захисних торговельних заходів (антидемпінг, компенсаційні та попереджувальні заходи), які стосуються застосування гарантійних процедур, тривалості та виду застосованих заходів. Протягом 1995-2004рр. країни з перехідною економікою, які не є членами СОТ, фігурували в якості відповідачів у багатьох антидемпінгових процесах. Як країни з „неринковою економікою”, вони мали менше пом'якшуючих обставин при оцінці демпінгового прибутку, щодо них застосовувався більш широкий спектр антидемпінгових заходів.

Важливість та переваги отримання статусу країни з ринковою економікою для України підтверджується результатами антидемпінгових розслідувань стосовно українських експортерів хімічної продукції. В 2003 році Європейською асоціацією виробників добрив було ініційовано антидемпінгове розслідування стосовно імпорту карбаміду з України. Завдяки тому, що провідні вітчизняні імпортери цієї продукції — ВАТ „Дніпроазот” (м. Дніпродзержинськ) та ВАТ „Азот” (м. Черкаси) — в ході розслідування були визнані ринковими компаніями, для них Європейська комісія встановила в 2004 році імпортне мито на рівні відповідно 8,85 та 16,27 євро за тонну, тоді як для всіх інших українських виробників — 16,84 євро за тонну.

Поряд з цим, слід звернути увагу на той факт, що успішне завершення антидемпінгових процесів, розпочатих стосовно України, не може бути стратегічною метою приєднання до СОТ. Для укріплення своїх зовнішньоекономічних позицій українські експортери мають підвищувати не цінову, а стратегічну (структурну) конкурентоспроможність, тобто набувати та використовувати технологічні переваги.

В теоретичному аспекті відчутність позитивних і негативних наслідків для кожної країни, що стає членом міжнародної торговельної організації, передусім визначається рівнем конкурентоспроможності її національних виробників і їхньої здатності диверсифікувати ринки збуту продукції. Це означає, що задля

підтримання на існуючому рівні обсягів випуску в країні залежність від зовнішніх ринків і виробників має бути не досить значною.

Дослідження експертів СОТ охоплюють вплив на торговельну політику, доступ на ринки, структурні реформи, торгівлю, інвестиції тощо

Відзначимо, що для всіх країн з перехідною економікою членство у СОТ стало першим кроком інтеграції у світові ринки і приєднання до міжнародної спільноти. Шість країн з перехідною економікою підписали угоди ГАТТ до 1994 р.: Польща (1967), Румунія (1971), Угорщина (1973), Чеська республіка (1993), Словаччина (1993) і Словенія (1994). Одинадцять інших країн приєдналися вже до СОТ (за порядком вступу – Болгарія (1996), Монголія (1997), Киргизстан (1998), Латвія (1999), Естонія (1999), Грузія (2000), Албанія (2000), Хорватія (2000), Литва (2001), Молдова (2001), Вірменія (2003). Звичайно, на наслідки вступу до СОТ вплинули умови вступу. Вважається, що процес вступу значною мірою визначається неписаними правилами, що беруть витоки з попередніх прецедентів [3]. Такі неписані правила, стосуються, зокрема, і статусу країн-кандидатів. Загалом, СОТ не має визначення “розвинених” країн і “тих, що розвиваються”. Статус членів визначається тим, чи застосовуються до них заходи “спеціального і диференційованого режиму”. Країна сама може презентувати себе у СОТ як країна, що розвивається, проте, інші країни можуть ставити під сумнів це визначення. Отже, умови вступу до СОТ залежать від обраної стратегії вступу і вміння вести переговори.

Протягом останнього десятиріччя країни Центральної та Східної Європи зробили значні кроки у напрямку лібералізації своїх торговельних і інвестиційних режимів. Членство у СОТ сприяло лібералізації ринків, але не відіграло в цьому процесі визначальної ролі. Торговельні і інвестиційні режими встановлювалися в ході переговорів про набуття членства у ЄС, регіональних договорів про вільну торгівлю, митних угод і угод про захист інвестицій між країнами. Лише у специфікації технічних, санітарних і фітосанітарних стандартів умови СОТ були більш жорсткими. Аналіз статистичних даних показує відсутність невиправданого тиску з боку СОТ на країни з перехідною економікою у напрямку відкриття внутрішнього ринку. Багато країн лібералізували свої внутрішні ринки незалежно від вимог Світової організації торгівлі, і в результаті їх зобов'язання перед СОТ навіть менш “ліберальні”, ніж фактичний рівень відкритості ринків.

**С. Покляцький, студент**

## **ТЕОРІЯ ПОЛЮСІВ РОСТУ (GROWTH POLE THEORY) ФРАНСУА ПЕРРУ І РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА**

Перру Франсуа (1903 – 1987) – французький економіст, голова інституціонально-соціологічного напрямку. Під полюсами росту він розумів компактно розміщені галузі промисловості, які динамічно розвиваються,